

Grenaa Apotek

1744 • 18. december • 1944

Udgivet af apoteker H. H. Hansen i anledning af
apotekets 200 års jubilæum

Af
Carl Svenstrup

Udgiverens forlag
Trykt i Holms Bogtrykkeri · Grenaa
1944

Grenaa Apotek

1744
18. december
1944

Udgivet af apoteker H. H. Hansen i anledning af
apotekets 200 års jubilæum

Af
Carl Svenstrup

Indholdsfortegnelse

Indledning	7
August Ludvig Steube	13
Herman Ponich Alberg.....	27
Svend Henrik Albreg.....	29
Christian Anton Dahl	31
Christian Fischer Dahl	43
Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer.....	47
Thomas Thomsen.....	55
Jørgen Ludvog Hansen	59
Carl Gustav Adolf Rasmussen.....	61
Jørgen Ludvog Hansen	65
Hugo Hjelm Hansen	67
Salgspriser for apoteket.....	69
Noter og henvisninger.....	70

I anledning af Grenå Apoteks 200 års jubilæum bedes

hr.

modtage dette jubilæumsskrift, som jeg håber vil være af interesse.

Jeg vil her bringe en tak til forfatteren, viceskoleinspektør Carl Svenstrup, der fra udgivelsen af Grenaa Bys Historie har stort kendskab til apoteket og de dertil knyttede personers historie. - Endvidere vil jeg bringe en tak til apoteker Aage Schæffer, der venligst har stillet klicheer fra værket »De danske Apotekers Historie« til rådighed. Fra nævnte værk er tillige benyttet mange oplysninger, navnlig fra apotekets ældste historie.

Grenaa, 18. december 1944.

H. H. Hansen.

Nr.

Indledning

Hvis man lader tanken vandre et par hundrede år tilbage i tiden og forestiller sig Grenå i begyndelsen af det 18. århundrede, må man tænke sig den som en ganske landlig lille by med ca. 700 indbyggere, en by, som mere lignede en landsby end en købstad. Kirken lå - som nu - midt i byen, men var uden spir. Til alle sider var den omgivet af kirkegården, der optog omtrent al den plads, som vi nu kalder Torvet både nord og syd for kirken. Datidens torv var ikke større end en god, bred gade og udgjorde den lille plads imellem den nordre kirkegårds mur i syd og det nuværende rådhus og A/S Fr. Thykiers ejendom i nord. Alle huse og gårde var af bindingsværk, og de fleste af dem var tækket med strå. Kun 2 eller 3 var i 2 etager. Alene kirken og det gamle rådhus, som lå i hjørnet af kirkegården, ud mod Østergade, var opført i grundmur af store, røde munkesten.

Primitive var alle forhold, men mest primitivt var dog vist nok sundhedsvæsenet, altså bl.a. hvad vi nu ville kalde læge- og apoteker-væsen. Apotek fandtes slet ikke, og virkelige læger heller ikke. Kun det, som i forordningen af 4. december 1672 kaldes: »Bartskærere, Oculister, Broksnidere og Kvaksalvere«, kunne man træffe, enten fast bosiddende eller tilrejsende.

En bartskær, altså egentlig en barber eller hårskærer, har der været så længe, man kan gå tilbage i tingbøgerne. Navnet udtaltes og skreves altid som »Badskår«, og den, der udøvede professionen, tituleredes med mester efterfulgt af fornavn, ganske på samme vis som præsten benævntes hr. efterfulgt af fornavn, f.eks. hr. Jacob eller hr. Niels.

Den ældste badskær, som man kender navn på her i Grenå er Mester Søffren Skøtt, som har virket i tiden omkring 1550, og som nævnes afdød i 1588.

Hans efterfølger har været Mester Jacob. Om ham fortæller ting-

Grenå Kirke, således som den så ud efter restaureringen i 1760.

bogen, at en nat i 1575 mødte en mand ved navn Bay Jacobsen ved badskærerens hus bevæbnet med en jernstang. Han slog døren itu og sønder slog en tønne, som stod foran huset fyldt med vand, og som benyttedes i tilfælde af ildsvåde. Der forlyder intet om, at Mester Jacob skulle have gjort ham noget ondt i forvejen, og det viste sig da også, at sandemændene »svor Bay Jacobsen fuldt Vold over«, da sagen kom for tinget. Det vil sige, at de kendte ham skyldig i overfaldet. Mester Jacob nævnes senere bl.a. i 1607. Men i 1636 og årene der omkring træffer vi Morten Bendixen Badskjær. Han må flere gange søge proces med folk, som ikke vil betale ham for hans sygebesøg. F.eks. har han søgsmål mod Peder Jensen i Ingvorstrup for 6 slettedaler (= 4 rdl.). Det var betaling for 24 rejser, han havde haft til Peder Jensens syge barn, hvortil han var blevet hentet med heste og vogn. Nu vil han ikke rejse derud mere, men henviser manden til at »skikke det syge barn ud til ham«. Det vil manden ikke, og han synes heller ikke at ville betale

ham pengene.

Forresten får såvel Morten Badskær som hans hustru Susanne Joachimsdatter »et godt skudsmål og vidne« af et 24 mands stokkenævn, som var indkaldt for tinget i 1639, uvist i hvilken anledning.

Tingbøgerne fra den tid og indtil ca. 1700 eksisterer ikke mere. Ved pestens tid i begyndelsen af århundredet, da der var rent forfærdelige forhold i København indkaldtes derfra med tilbud om store lønninger barberer og badskærer fra det ganske land. Men fra Grenå måtte desværre meddeles, at der »her kun findes een gammel fattig mand, som er over sine 80 års alder, hvilken lidet formår at hjælpe sig selv end sige andre«. ¹⁾

Vi rykker frem til 1709, da Mester Christian Pedersen i retten fremlægger en regning på 10 rdl. for behandling af to korporaler Grøn og Danielsen, som lå indkvarteret i Grenå, og som var blevet voldelig overfaldet og såret af Hans Nagelsmed og hans brødre og derefter kom under Mester Christians behandling. I 1744 bestod hele byens »Medicinalvæsen« af en skræddersvend Gregers Hansen, som var indvandret hertil fra Århus, hvor hans fader, Mester Hans, var broksnider af profession, og hans broder, Hans Hansen Geisler, var chirurgus operateur. Gregers Hansen havde i begyndelsen her i Grenå levet af skrædderprofessionen, men begyndte så »at tage folk i kur og kurere syge folk, så vidt som han forstod«.

Han kom imidlertid herfra på en lidt kedelig måde, idet han besvangrede en pige, som han havde taget i kur og behandlet med stryginger. Sagen kom for retten, og Gregers Hansen måtte stille kaution for sin tilstedeværelse, men foretrak at rejse fra byen og lade kautionen i stikken. ²⁾

Efterfølgeren i Grenå blev Joh. Friderich Wulf. Han havde i 23 år

boet i Randers og betjent byen som stads-chirurg. Han skriver selv til stiftamtmanden derom, da han som feltskærer i Flandern ved belejringen af Ryssel (?) var blevet beskadiget på hørelsen af en bombe, og denne skade var tiltaget med årene, havde han afstået sit levebrød i Randers til en anden. »Han agtede så at nedsætte sig i Ebeltoft for der med gud og æren at forhverve sit fattige brød til kone og børn, men i Ebeltoft fandt han Broder Hiørup, der før havde tjent ham som svend, siddende og nære sig uden eksamen«. Så flyttede Wulf efter anmodning af nogle af Grenås indvånere til denne by. Men her fandt han Gregers Hansen, som havde lært skrædder-håndværket, men havde forladt dette håndværk »og er skammelig indfalden i min næring og profession og understår sig at antage patienter at courere så vel inden som uden bys«.³)

I 1744 læstes på bytinget en attest udgiven af nævnte Wulf, chirurgus her i Grenå, og Sr. Hans Hansen Geisler, chirurgus operateur af Århus, som sammen med to lokale Grenå borgere havde »synet og besigtiget velbårne Madame Poniks tjenestefolk, som var berygtede for at skulle være besmittede med »Franske Kopper« [d.v.s. syfilis]. »Synsmændene deklarerede med deres hænders underskrift og under eds tilbud, at alle besagte Madame Poniks tjenestefolk er ganske fri og uden al smitte i nogen måde«.⁴)

Samme Mester Wulf og hans kiereste, d.v.s. hustru, havde i 1748 ladet indstævne for retten to personer, Lars Snedker og Rasmus Christensen. Det drejede sig om en kur, som ikke var ualmindelig dengang, nemlig piskning med brændenælder for visse sygdomme; konen forklarede for retten, at »natten mellem 2. og 3. oktober 1748 klokken mellem 9 og 10, da hendes mand allerede var gået i seng, var de to personer trængt ind i deres hus og ind i stuen, hvor Mester Wulf lå«. Der

havde Lars Snedker råbt: »Herut med den Rigsdaler, som I haver fået af Rasmus Christensen for at piske hans Hånd i Nælder«. Wulf sagde nej. Men så sprang manden hen og ville rive dynen af sengen, idet han råbte: »Nu skal du få, jeg vil have min Rigsdaler«. Da Wulf holdt fast i dynen, endte det med, at den reves midt over, og fjerene fløj rundt i stuen. Der kom naboer til, og en af dem var endda så flink at betale den vrede mand hans rigsdaler tilbage for at få fred i huset. Sagen kom derefter for retten.

Således var forholdene på det medicinske område ved tiden omkring 1744, da Grenå fik sit første apotek. Disse badskærere, operatører, broksnidere o.s.v. tog sig af sårede folk, forbandt dem og gav dem »Vunde-Drik«. De årelod, satte kopper og opererede for brok. En broksnider i Århus forklarede for denne bys borgmester og råd, hvorledes han med stort held havde skåret for brok, hvorefter patienterne var oppe efter 8-10 dages forløb og ganske raske. Efter hvorledes han havde behandlet et stort hareskår, hvor »Ganen tilmed var ganske sønder« og »kureret og på frisk Fod stillet Patienten på 14 Dage«. Eller hvorledes han ved »en stor Skade af Kræft i Nedermunden havde afskåret den ganske Hage og Lippen til det bare Ben og ud i 3 Uger lykkelig og vel det hele coureret, så Patienten aldrig mere havde haft Meen deraf, men fuldkommen Hage som tilforn«. Broksnideren havde nogle af personerne med som vidner, og fra andre af dem fremlagde han skriftlige attester. Borgmester og råd gav ham deres bedste anbefaling og henstillede til landets myndigheder, at de ville »lade ham fri og ubehindret passere til Lands og til Vands, hvor hans retfærdige Rejse nu måtte falde«. ⁵⁾

På trods af forordninger indlod disse folk sig vel også på at tilberede visse medikamenter, og hvad de ikke selv lavede, købte de eller

Stik efter Pontoppidans Danske Atlas,
Bind 4.
Således afbillede man i 1768 Grenå by
og kirke.

befolkningen selv enten på markederne eller hjemme af omrejsende kvaksalvere.

Således ses af en anden erklæring fra Århus Magistrat i 1712, at en »berømt Brucksnider og Oculist, som var meget lykkelig med sine Coure, havde optrådt på St. Olai Marked. Men formedelst han stod på Torvet og der falholdt nogle små Specier af dertil hørende Medieamen ter for derved at tilsamle sig Folk og dennem kundgøre sin Profession, om en eller anden kunne behøve hans Hjælp, så blev hannem af Apoteker Holmstad og Chirurgus Stein vinckel ved Politibet jenten frataget samme Specier og han selv nødet til at forlade Byen«. ⁶⁾

* * *

Efter dette indledende overblik på forholdene i Grenå omkring midten af det 18. århundrede går vi til omtale af grundlæggelsen af Grenå Apotek.

August Ludvig Steube

Indsendte i oktober 1744 fra sin fødeby Fredericia, hvor han da var bosiddende, en ansøgning til stiftamtmanden over Århus Stift og udbad sig skriftligt dennes gunstige erklæring derom, da han ikke kunne have den nåde at indstille sig personlig formedelst et tilfælde, der var påkommet hans kone i barselseng, og hvorved han var bleven overmåde occupered. ⁷⁾ I sin ansøgning fortæller han, at han efter opmuntring af landfysikus, dr. med. F. O. Briand de Crevecoeur i Århus Stift, såvel som af andre gode venner, agter at nedsætte sig i Grenå som apoteker. Ansøgningen har formentlig fået den bedste anbefaling, i alt fald fik Steube 18. december 1744 bevilling som apoteker i Grenå, da »mange af Byens Indvånere, Rejsende såvel som andre omliggende Byer ønskede gerne et Apotek ved Hånden at have«. ⁸⁾ Bevillingen såvel som de første 30 artikler af forordningen af 4. december 1672 læstes på Grenå Byting 14. juni 1745 og er sålydende efter byskriverens afskrift i protokollen:

»C 6 tus Tii Rdl. 1744.

Wi Christian den Sjette af Guds Nåde Konge til Danmark og Norge de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten Stormarn og Dytmarsken, Græfue udi Oldenborg og Delmenhorst gjør alle vitterligt, at eftersom August Ludvig Steube for os allerunderdanigst haver ladet andrage, at der udi vor Kiøbstad Grænaae i vort Land Nørre Jylland icke er noget Apoteke, men at mange af Byens Indvåhnere, Rejsende så vel som andre af omliggende Byer, gierne ønskede et Apoteke ved Hånden at hafue, hvorfore hand allerunderdanigst hafuer været begierende, at Wi allernådigst ville forunde hannem Privilegium til et Apoteke der i Byen at oprette. Thi hafuer Wi efter sådan fornefte August Ludvig Steubes herom allerunder danigst giorte Ansøgning og

Begiering, samt efter den her ofuer fra os Elskelige Jacob Benzons Ridder, vores Geheime-Råd, Stifts befalingsmand ofuer Århuus Stift og Amt-Mand ofuer Haureballe gård og Stiernholms Amter indhentede Erklæring, som iblandt andet beretter, at fornævnte August Ludvig Steube af Facultate Medica i voris kongl. Residentz-Stad Kiøbenhavn er examineret og dygtig befunden til at forestå et Apoteke, allernådigst beskicket og forordnet, så og hermed beskicker og forordner mer bemeldte August Ludvig Steube til at være Apoteker udi bemeldte voris Kiøbstad Grænaae.

Thi skal hand være os som sin absolut og Souverain Arfue Konge og Herre Huld og troe, voris og voris Kongl. Arfue-Huuses Gaufn og Bedste søge, vide og ramme. Skade og Forderf af yderste Magt Efne og Formue hindre, forkomme og afværge. I Særdelighed skai han tilforpcticket være et forsvarligt Apoteke at holde og altid i Forråd hafue gode, friske og ustraffelige Medicamenter og andre Vahrer, som hos et ustraffeligt Apoteke bør at findes og sig efter voris Elskelige Kiære Hr. Far-Faders, Salige og Højlovelige Ihukommelse om Apoteker allernådigst udgangne Forordning samt den anbefalede Taxt i alle Måder at rette. Til hvilken Ende det skal være de i Århus Stift værende Medevi tillads ved deres ankomst til Grænåe at besøge dette Apoteke for at erkyndige sig så vel om Vahrernes Bonitet som, hvorledes den anordnede Taxt med dens Betaling vorder efterlefuet. Og skal hand ellers i det øfrige sig således skicke og forholde, som hand agter at ansvare og bekiendt være efter den Ed hand os derpå allerunderdanigst giort og aflagt hafuer, hvorimod hand må nyde på hands Apoteke hvad Privilegier og Friheder, som bemeldte Apoteker-Forordning han nem i så Måde tillader, hvorved Byfogeden i bemeldte Grænaae, som nu er eller efterkommendes vorder, hannem i alle Måder tilbørligen hafuer

at hand thæfue og forsuare.

Forbydendes alle og enhver her imod som forskrefuet står at hindre eller ud i nogen Måde Forfang at giøre under vor Hyldest og Nåde.

Gifuet på vort Slot Christiansborg i voris Kong!. Residentz-Stad Ki-
øbenhaufn d. 18. December 1744. Under vor Kongelige Hånd og Zignet

Christian R.«⁹⁾

L. S.

Dernæst læstes følgende Uddrag af

**Kgl. Maystæts allernådigste Forordning af 4. Decbr. 1672 angående
Apoteker i Danmark og Norge:**

1) De, som begiære at practicere i nogen By eller Sted i begge Kongens Riger og Lande eller sig for Medicinæ Doctoribus^{a)} udgive, skal ej tilstedes at practicere foruden de har fremstillet sig hos Facultetet i København og fremvist deres rigtige Testamonia Promotionis Legitima.^{b)}

4) Ingen uden promoti Medici må tilstedes Medicamenta indvortes at exhibere^{c)} eller foreskrive. Alle andre være sig Apotekere, Bartskærere, Chymister, Oculister, Bruksnidere, Qvaksalvere, Empirici i hvad Navn de have kan, Mænd eller Kvinder skal sig derfra entholde, uden hvad Vunde-Drik for Fald, Stikken eller Huggen af Bartskærere indgives, og skal da, såvel som i andre udvortes farlige Skader, Medicus^{d)} om han er der til Stede consuleres,^{e)} såfremt Bartskærerne ikke selv, for hvad Inconvenientier^{f)} derefter kommer, vil svare.

5) Medici skal være pligtige hvert År 2 Gange, om Behov gøres, eller i det mindste endelig een Gang efter Michaelis at visitere Apotekerne, og det, som udygtigt^{g)} er, afskaffe, og tilholde Apotekerne, at de sig

a) Dr. med.

b) Det til Doktorgraden erhvervede Eksamensbevis.

c) udlevere.

d) Lægen.

e) rådspørges.

f) Ubehageligheder.

g) forældet.

med tilhørende, dygtige Varer forsyne, holde rigtig Vægt og Mål, og rette sig efter den Taxt, som nu eller herefter bliver sat. ... Ellers skal de flittigen holde over den om Apotekerne udgangne Forordninger. Og skal Apotekerne med deres Svende og Tjenere være Medicis approbatis,^{h)} i det de på deres Embede forrette, lydige og dem ingen Gjenst ridighed der bevise.

8) Alle Recepter, som Medicis udgive, skal skrives med Dag og Datum og for hvem. Når noget Chymicumⁱ⁾ eller stærk Medicament^{j)} forskrives, skal de det ikke med notis dymicis,^{k)} men med fulde Ord udtrykkeligen skrive, på det al Vildfarelse på Apotekerne og Skade hos Patienterne kan forekommes.

10) Hvad Medicorum^{l)} Umage og Opvartning hos Patienterne angår, da bør enhver derfor i det mindste nyde efter Chr. IV.s Forordning af 20. Decbr. 1619 nemlig: af hver Patient for første Gang fornøjes ½ Rdl., siden for hver Gang de visitere alene Patienten, uden nogen Receptes Forfattelse, en Rigsort.^{m)} Når de både besøge og skrive Recept, 1½ Rigsort. Når de Patienterne på Landet besøge, skal for hver Mil, den rette Vej, fornøjes 3 Rigsort og Hest og Vogn forskaffes, og for hver Dag de sig hos Patienten forholde, 2 Rdl. Med de fattige, som ikke formå at betale, skal de, eftersom deres Bestillinger og Ed udkræver, sig for holde og ingen fattig nødlidende deres Hjælp vægre eller forsage.

11) Ingen må nogensteds i begge Kongens Riger, Fyrstendømmer og Lande, holde noget Apotek, uden de have derpå Kgl. Bestallings-Brev, og have aflagt til Kongen deres Ed, og de, som sig herefter agte at ned-sætte og holde Apotek i nogen By eller Sted, skal, førend de Bestallings-Brev derpå bekomme, examineres af Facultatis Medicæ Doctoribusⁿ⁾ og Apotekerne i København, og, om de dertil findes dygtige, skal de derpå tage et Attestatum,^{o)} som dem uden Betaling skal meddeles.

h) de anerkendte Læger.

i) Kemikalie.

j) Lægemeddel.

k) Kemiske Tegn.

l) Lægernes.

m) 1 Rdl. = 48 Øre.

n) Fakultets læger.

o) Bevis.

12) Apotekerne skal alene blive ved deres Bestilling og hverken selv eller ved deres Svende befatte sig med Praxi medici^{p)} eller syge at visitere, dog at ingen herved forbydes et in Medicina approberet^{q)} og ej farligt Medicamentum at meddele, når det begiæres, i de Købstæder så og på Landet, hvor ingen Medicus er. Og al den Stund de ingen anden borgerlig Næring bruge, uden det Apoteket vedkommer, skal Apotekerne være fri for alle borgerlige og Byens Bestillinger. Når nogen Apoteker dør, skal hans efterladte Enke og Børn blive ved Apoteket og nyde samme Friheder og Benådnings som tilforn. Dog skal den, som Apoteket igen skal forestå ... examineres af Facultate Medica^{r)} og Apotekerne, om han bliver dygtig erkendt, og gøre sin Ed.

13) Dersom nogen Apoteker i levende Live vil tage nogen Provisorem, skal denne i lige Måde af Facultate Medica og af Apotekerne examineres og derhos gøre sin Ed, så og ellers for Apotekeren sammesteds, at han vil tjene ham troligen og flittig i hans Apotek.

14) Enhver Apoteker skal altid have dygtige og forfarne Svende, een eller flere efter Fornødenhed og skal de, førend de annammes i Apoteket, fremvise deres rigtige Testimonia ... og love med Hånd og Mund, at deres Recepter, som af Medicis approbatis præscribere.^{s)} flittelig og trolig vil præparere. Læredrengene skal Apotekerne tage af vores egne eller andre fremmede, som forstå Latin, og al den Stund de ere ikke dygtige, må dem ingen Recepter eller Medicamenter, som Magt påligger, alene betroes at præparere.

15) Apotekerne skal altid have til Fals i deres Apotek gode, ferske, uforfalskede og ej forgemte Simplicia og Materialia item Præparata og Composita^{t)} af alle Slags, som i et velbestilt Apotek bør at være.

18) ... Apotekerne skal rette sig efter den Taxt, som nu gjort er, med hvad som bliver betalt straks Kontant eller inden et Års Tid. Men efter-

p) Lægegermng.

q) af Læger anerkendt.

r) Det medicinske Fakultet.

s) af de anerkendte Læger forordnes.

t) usammensatte og sammensatte Lægemidler.

som samme Materialiers Pris dagligen stiger eller falder, skal Apotekerne på det de uden Fortænkelse kunne blive, de tilforordnede Medicis tilkendegive de Varer, som op og ned stige. Ellers skal Stads-Physicus i København og Medici ordinari^{u)} i de andre Stæder, flittig sig erkynndige, om de stigende og faldnde Varers Kurs til Amsterdam og Frankfurt, på det Taxterne derpå efter Forandring kan rettes, den gemene Mand til Nytte. Apotekerne i Købstæderne skal være tilladt at sælge alle Slags Vin, Urter og Specerier, ligesom Vinhandlerne og Urtekræmmerne det have at sælge, på det at de desbedre kan holde Apoteket vedlige og blive ved Taxten, og ikke lide for meget Skade af det, som årlig fordærves og bortkastes, fornemmelig på de Steder, hvor liden Afgang er på Medicin, dog at Kgl. Told og Accise tilbørlig efter Told Rullen erlægges.

19) Apotekerne skal ingen Ophold gøre med Medicamenternes Præparation, men, det snarest muligt er, Patienterne befordre. De skal holde Apoteket åbent, Søgnet og Helligt, Nat og Dag, helst når de fornemme nogen hastig smitsom eller hård Sygdom trænger, eller Kvinder at være i Barnsnød, og skal de selv eller een af deres dygtige Svende i det mindste, være altid til Stede både i Pest og i andre farlige smitsomme Sygdoms Tider. Og eftersom de fleste Patienter ikke betale Medicamenterne med rede Penge, men dem i varene Sygdom på Borgen optage, skal Apotekerne være forpligtede at lade forskrevne Medicamenter følge, omendskønt Pengene ikke altid dermed medfølge.

22) Ingen Apoteker skal i Apoteket offentlig falholde Forgift, men sligt have i deres egen Gjemme og inden egne Låse. De skal ej heller udgive nogen Purgans^{v)} eller Vomitorium^{w)} til mistænkelige Personer, hvorved Foster fordrives eller nogen fordærvelig Skade påføres kunde.

23) Om noget i Recepter forekommer, som enten er ulæseligt eller tvivlagtigt, da skal de det Medico præscribenti^{x)} tilkendegive, at han

u) de almindelige Læger.

v) Afførdingsmiddel.

w) Brækmiddel.

x) Lægen, som har foreskrevet det.

selv noget andet substituere^{y)} og sine Recepter forklare kunne.

24) Eftersom adskillige Sygdomme forekomme, som Patienterne ej gerne vil have åbenbarede, og som dog af Recepterne vel kan kendes og agtes, da skal Apotekerne og deres Svende og Tjenere sådant holde forborgent og det ej udsige og åbenbare, med min dre nogen mærkelig Fare var at befrygte, om det blev fortiet.

27) På det at Apotekerne kan desbedre holdes vedlige, må herefter ingen Medicus Practicus tillige holde offentlig Apotek, men enhver skal blive ved sin Profession.

28) Ingen Chirurgus må, under tilbørlig Straf, forordne eller selv præparere nogen Medicamenter for deres Patienter indvortes at bruge uden alene Vund-Drik og Decocta, som af dem bruges imod Franzøske Pokker,^{z)} Gurglevand og hvad egentlig til chirurgie henhøre.

30) Ingen Empiricus, Bruksnider, Okulist, Qvaksalver eller deslige Omløbere, Mand eller Kvinde, må holde hemmelig eller offentlig til Fals nogen af de Varer som hører under Apotekerne. Men dersom nogen findes med slige Varer og Medicamenter, som forbudt er, skal samme Varer være forbrudt og desuden gives 100 Rdl. til Straf. Heraf skal $\frac{1}{3}$ være til Kongen forfalden, $\frac{1}{3}$ til Bordmester og Råd på Stedet og $\frac{1}{3}$ til Apotekeren der samme steds, på det at den farlige og skadelige Misbrug at sælge Medicamenter, kan afskaffes«. ¹⁰⁾

Steubes vanskelige år i Grenå

Steube havde store vanskeligheder ved at klare sig i Grenå og efter 6 års forløb ansøgte han kongen om at måtte flytte fra byen og nedsætte sig i Århus. I sin ansøgning derom fortæller han, at han efter at have fået sin bevilling i 1744 »ved Andres Hjælp med stor Besværlighed og Omkostning« anskaffede sig alt til apotekets fuldkomne istandsættelse,

y) i stedetopskriver.

z) Kønssygdomme.

Grenå Rådhus.

Her lå indtil 1805 den gård, som Steube købte i 1744, og hvori han indrettede Byens første apotek.

men derved kom udi så stor gæld og vidtløftighed, som han aldrig kunne redde sig ud af i Grenå; tværtimod sank han dybere ned i den, så at han inden få år ville opleve sin yderste ruin og fattigdom. Et mere reelt billede af hans dårlige økonomiske forhold giver byens justitsprotokol. Ved obligation af 12. maj 1745 pantsatte han for 220 rdl. til major Henrik Hoff til Hessel »sin iboende gård i Grenå såvelsom hans ejende midler«. Ved obligation af 11. marts 1747 gav han major Hoff anden prioritet for 298 rdl. i apoteket med alt dets indhold og tilbehør, desuden indbo, 2 destillerkedler, vogne, heste, køer, får, kane og den årlige kornsæd på marken. Ved obligation af 22. marts 1748 pantsatte han indbo og første prioritet i »sit nu komplet havende og i standsatte apotek« for 100 rdl. til etatsråd Peter Fogh til Rugård. Og endelig udstedte han 18. januar 1749 en obligation på 98 rdl. til sin fader, borger i Fredericia Johan Daniel Steube, der ikke fik nogen sikkerhed for lånet.¹¹⁾

I 1748 havde Steube forsøgt at skaffe penge ad anden vej, idet han ansøgte om hjælp af »Kongens Kasse« eller, såfremt dette ikke kunne bevilges, om at få tillagt årligt i 20 år 200 rdl. af byens konsumtion, der just da var forhøjet med 200 rdl. årligt; »han ville stille forsikring for bemeldte konsumtion og dens forpagtning såvel som og at den ikke skal gå under den forrige afgift, som til anno 1748 er svaret«; han op-

nåede dog intet derved.¹²⁾ 8. april 1750 indsendte han da sin ansøgning om at måtte nedsætte sig som apoteker i Århus. Stiftamtmand Chr. Ulrik von Nissen anbefalede 26. maj ansøgningen, idet han bl.a. fremhævede, ligesom Steube havde gjort det, at Århus havde 2 doktorer, 2 kirurger og en operatør, medens hverken Grenå eller Ebeltoft havde nogen af delene, hvorfor befolkningen altid søgte til Århus, når der var brug for læge og apoteker. 19. juni s.å. fik Steube den ønskede bevilling. Han havde forøvrigt allerede 2 gange i begyndelsen af s.å. ansøgt om det samme, men fået afslag; anden gang bevidnede stiftamtmanden, at Steube var i vidtløftig gæld.¹³⁾ Steube har formentlig straks taget fat på indretningen af apoteket i Århus; i al fald kunne han i 1752 takke kongen for bevillingen og meddele, at han havde købt gård i Århus og sat apoteket i fuld stand.

Grenå justitsprotokol beretter om, at Steube, byens kirurg Johan Frederik Wulf og 2 af byens fornuftige borgere 15. januar 1746 undersøgte skipper Jens Pedersen Ginderup, hans hustru, børn og tyende, »hvem et uforskammet og løgnagtigt menneske bavde sat den blame på, at de alle skulle være besmittet med en syge af pokker«. De fandt efter nøje syn og visitation ej ringeste tegn på slig en smitsom syge, og kirurgus Wulf udstedede der om følgende attest:

»Anno 1746 d. 15. January var jeg undertegnede Ambts-Chirurgus i Grænåe tillige med efterskrevne Byens Borgere, Peder Erichsen Sallingboe og Lauritz Pedersen Budsholm ef ter Begæring udi Seign. Jens Pedersen Ginderups Gård og Hus for at efterse, som Rygtet var, om de af nogen smitsom Syge var befængt, og da jeg efter nøje Syn og Visitation både på Mand, Hustru, Børn og Tyende i Sandhed ej befandt ringeste Tegn til slig en smitsom

Syge, men derimod ganske friske og sunde, så at hver Guds Barn ej haver det ringeste i slig Tilfælde fra dennem at bef rygte, hvilket jeg om påkræves med min Ed agter at bekræfte.

Grænåe ut supra

Johan Friderich Wulf, Chirurgus«.

»... Efter Begiæring var jeg og tilstede tillige med Mester Wulf og Apothecker Steube og synede ofuen meldte gandske nøgne, bemærkede derhos rene [d.v.s. sunde] Legemer på dem alle.

Testerer

Lars Pedersen Budsholm«.

At apoteker Steube ikke var uden initiativ og driftighed ses af en anden sag fra Grenå justitsprotokol. »18. Marts 1748 fremkom for Retten Apotheckeren, ædle August Ludvig Steube her i Grænåe, og tilkendegav, at han havde en Del Tobak, som her på Grenå Mark såvel som og på Hessel Mark var vokset. Under Ed forklarede og bekræftede han, at her på Grenå Mark af samme Tobak er vokset 1.200 Pund og på Hessel Mark 4.000 Pund tilsammen 5.200 Pund, hvorpå Steube begærede, at hannem af Retten måtte meddeles dens sandfærdige Attest på, hvad han her oven anf ørt haver forklaret, hvilken Begæring af Retten blev contenteret«. ¹⁴⁾

Om Steubes skæbne i Århus

Indeholder »De danske Apotekers Historie« Bind II adskillige oplysninger:

I Århus var, som nævnt i det foregående, allerede et apotek, nemlig Løveapoteket, hvis indehaver var Jacob Helms. Så snart han erfarede,

at Steube havde fået flyttebevilling søgte han kongen om, at privilegiet i Århus kun måtte gælde Steube personlig, således at det ikke kunne sælges eller afstås, »ej heller være nogen consequence for andre«. Dette blev dog ikke bevilget.

Straks da Steube kom til Århus, købte han jomfru Ingeborg Basballes gård på Vestergade, på hvilken han fik skøde 5. oktober 1750. Det er det samme sted, hvor Svaneapoteket ligger den dag i dag. Pengene til købet lånte han af etatsråd Lichtenberg, som fik første prioritet på 2000 rdl. i gård, apotek, privilegium og en del indbo. Næste år udstedede Steube en ny panteobligation til Lichtenberg med anden prioritet i gården og første prioritet i møbler. I 1752 takkede Steube kongen for flyttetilladelsen og meddelte, at han nu havde sat apoteket i fuld stand, men samtidig beklagede han sig over sine dårlige økonomiske forhold. Han var nu igen i dyb gæld og bad om at måtte få bevilling som ene-apoteker i Århus, når Helms og hans hustru var døde. Men Helms indgav straks et modandragende, da en sådan ordning ville være til ubodelig skade for ham og hans arvinger. Kort efter, i maj 1753, døde Helms, og Steube ansøgte nu om at måtte få bevilling til Løve-Apoteket imod at købe varer o.s.v. af Helms enke. Hvis hun derimod agtede at fortsætte apotekets drift, bad han om at måtte købe det af arvingerne efter hendes død.

End nu inden der kunne blive truffet nogen bestemmelse, døde også Helms' enke. Steube er øjeblikkelig parat med en ny ansøgning. Han siger nu, at Helms' privilegium er ophævet, eftersom både han og hans kone er død uden livsarvinger. Han beder derfor kongen om at eksten dere hans eget privilegium derhen, at det måtte være ham, hans hustru og deres arvinger forundt at få eneret på at holde apotek i Århus imod at give 200 rdl. til Domkirken og at afkøbe Helms' arvinger beholdnin-

gen af apotekerverer.

Stiftamtmanden frarådede denne ordning, fordi et eneste apotek i et så vidtløftigt distrikt udfordrede en velhavende mand, der kunne holde det i forsvarlig stand. Steube fik altså ikke det ansøgte eneprivilegium, men Løveapoteket stilledes til auktion 17. sept. 1753. Steube blev højstbydende med 10.210 rdl. og var således indehaver af begge byens apoteker. Det gik imidlertid hurtigt op for øvrigheden, at dette ikke gik an. Dagen efter auktionen beordrede stiftamtmanden borgmester og råd at forsegle det solgte apotek og at sætte det til en ny auktion for arvingernes regning. Steube ansøgte endnu et par gange om at måtte få bevilling som eneapoteker i Århus eller om at måtte beholde Løve-Apoteket imod at sælge sit hidtidige apotek, men opnåede stadig intet.

Løve-Apoteket solgtes til doktor Heitmann. Steube hævdede, at når arvingerne ikke kunne få apoteket solgt til en farmaceut, måtte det være, fordi en sådan indså, at der ikke kunne leve mere end een apoteker i Århus.

Løve-Apotekets salg blev skæbnesvangert for Steube. Han formåede ikke at optage konkurrencen med det gamle apotek, og det følgende år gik han fallit. Hans gæld var selvfølgelig denne gang efter en langt større målestok end ved fallitten i Grenå. Etatsråd Lichtenberg havde stående i 1. og 2. prioritet på apoteket 3.000 rdl., biskop Peder Hygom havde 1.000 rdl. til gode hos Steube, Jens Låsby 350 rdl., Daniel Schmidt i Lybæk for leverede varer 470 rdl. Men hovedkreditoren var rådmænd Frederik Borebart i Århus, til hvem han havde en obligationsgæld på 7.000 rdl., hvoraf han havde lånt de 3.000 rdl. dagen før han erklærede sig fallit.

Gården, apoteket og privilegiet stilledes til auktion 25. oktober 1756. Det opråbtes til 7.000 rdl., men intet bud skete. Det stilledes

Apotekeren i Grenå
indgiver en bonde medicin.
Efter en gammel koloreret håndtegning
fra ca. 1780 på Grenå Apotek.

til ny auktion, som fik samme resultat. Ved tredje auktion i december samme år opråbtes det først til 3.000 rdl. og blev budt op til 3.700 rdl., for hvilket bud det solgtes til Schack Selmer, under hvem det voksede frem til en god og solid forretning. Steube rejste efter fallitten til København, hvor han døde som »forhenværende feltapoteker«. ¹⁵⁾

Så trange var altså kårene for den mand, der oprettede både Grenå Apotek og Århus Svaneapotek. På ham bekræftedes visselig den gamle

sandhed, at der skal et godt held til at få et nyt foretagende til at gå for den, som starter det.

Vi vender så tilbage til Grenå og optager tråden der.

Ved Steubes bortrejse fra Grenå

Solgte gården på Torvet, som var assureret for 500 rdl., og omfattede ikke mindre end 43 fag hus til købmand Jens Severin Hadslund for kun 200 rdl., »dog at lejeren, hr. byfoged N. E. Behr, må blive boende der til næste Michaeli Flyttetid«. Efter et par mellemlid solgte denne gård i 1804 til Grenå Kommune for 350 rdl. og på grunden opførtes det gamle rådhus på Torvet, som bærer årstallet 1805.

Selv om folks trang til et apotek ikke havde været så stor, at den var tilstrækkelig til at bringe Steubes apotek over begyndelsesvanskelighederne, så var det dog kendeligt, at det var et savn for byen, at der ikke var et apotek. Dette bragte en af byens egne sønner til at forsøge, om det ikke kunne lykkes for ham, at få indrettet et apotek og få det til at gå. Det viste sig, at han var den rette mand. Dels havde Steube jo nu brudt isen, dels havde den nye mand bedre økonomiske hjælpemidler, og endelig har han måske været i besiddelse af mere Handelssnille end forgængerens. Denne gang blev nu apoteket indrettet ikke på Torvet, men på Søndergade.

Herman Ponich Alberg

Herman Ponich Alberg
født i Grenå 1726. Søn af farver Svend
Pedersen Alberg og Anna Hermans datter
Ponich, død 23. maj 1800. Gift i Grenå 8.
juni 1759 med Johanne Lasson »af Dra-
gør«, død i Grenå 30. april 1795. Apote-
ker her 1755-1800.

Fornavnene havde apotekeren efter sin morfader, som var byskriver i Grenå. Faderen, der efter tidens skik slet og ret kaldtes Svend Farver, var indvandret til Grenå fra Sjælland. Han må have været en forholdsvis vel oplyst mand, idet det ses, at enkelte gange, når svigerfaderen var fraværende fra tinget, har Svend Farver ført protokollen i hans sted. Jeg siger udtrykkelig forholdsvis, for med farverens bogstavering var det nu så som så. - Farveri var den gang en privilegeret næring, lige såvel som apotek. Og det ses, at han arbejdede sig op til at blive en vel situeret mand, sådan at enken ved hans død sad i ganske gode kår og ved hjælp af den ældste søn kunne føre farveriet videre. Ligeså, at hun kunne hjælpe den næste søn, Herman Ponich, til at oprette et apotek.

Om den nye apotekers uddannelse, medhjælpertjeneste, eksamen o.s.v. vides intet. I 1755 ansøgte han kongen om bevilling til at oprette et apotek i Grenå, da medikamenterne efter Steubes flytning måtte hentes over 6 mil borte, hvorfor det ville være til »stort Soulagement for Publico«, om et apotek igen blev oprettet. Ansøgningen var vedlagt hans eksamensbevis, som nu ikke mere eksisterer, og bevilgedes 5. december 1755. Apoteket drev han til sin død. I 1796, da Alberg fyldte 70 år, ansøgte han om, at hans søn Svend Henrik Alberg, der var købmand i Grenå og ikke farmaceut, måtte beholde apoteket efter hans død, hvilket blev bevilget.

Apoteket var i slægten Albergs tid beliggende i Søndergade, nuværende nr. 5-7. Det var nabo til Farvergården, hvor først moderen og derefter den ældste broder, Engelmann Alberg, drev forretning. Gården, hvori apoteket indrettedes, tilhørte moderen. Ved ekstraligningen i december 1757 nævnes for første gang apoteker Sr. Alberg som boende i Søndergade i moderens gård, som svarer til nuværende nr. 5-7. Senere købte han den, og i den boede han og hans efterfølger al deres tid.

Apoteksbygningen i Søndergade
(nuv. nr. 6) ca. 1767-1803.
Fotografi af C. S. i »De danske Apotekers
Historie« Bind II.

Det var dengang således, at apotekeren lige så vel som præsten, byfogeden og enkelte andre »privilegerede« var fritaget for at svare skat af »Brug og Næring«, men derimod selvfølgelig ikke for grundskat, vægterskat og sprøjteskat. Som følge deraf er det ikke muligt i skattemønstrene at få et skøn over, hvorledes apoteket svarede sig i Albergs tid. Men af andre forhold som køb af gården og en nærliggende mindre ejendom, ubetydelig gæld m.m. lader det sig formode, at han har klaret sig i hvert fald som de »bedste« købmænd og skippere. Det er vist nok Alberg, som har ladet gården ombygge. Den beskrives ved brandtakstationen i 1761, da en delvis ombygning synes på begyndt, således: »Et Forhus til Gaden, hvoraf de 4 Fag er tæk ket med Tegltag og indrettet til Apoteche og andre Logementer, samt øfrige 6 Fag til Lade og Fæehus med Strå-Tag, alt biuget af Egetømmer. Et Side hus ibygget ved den nordre Side, hvoraf 16 Fag er stråtækte og indrettet til Logementer, Kiøkken og Brøggers. Men 4 Fag i den østre Ende er nybygget og indrettet til en smuk Haugestue (20 Fag)«. I alt 30 fag, som takseres til 430 rdl.

Svend Henrik Alberg

Svend Henrik Alberg

Søn af foregående og født i Grenaa 1760 (døbt 13. juli). Død i Grenaa 23. april 1801. Gift 1) med Cornelia Barbara v. d. Rippen, som døde i barselseng 17. juli 1799, 30 Aar gammel. Gift 2) 23. oktober 1799 med Katrine Møller, født i Grenå 1774 datter af købmand og skipper Mads Møller og Karen Hansdatter. Faktisk aldrig selvstændig apoteker.

5. Januar 1796 ansøgte, som foran omtalt, hans fader om, at hans eneste søn og arving Svend Henrik Alberg efter hans død måtte beholde apoteket som arv og ejendom imod at holde en duelig provisor. Rådstueprotokollen viser, at sønnen netop dagen før havde taget borgerkab som købmand i Grenå. Det ser jo lidt mærkeligt ud. Både han og hans hustru boede da hos faderen for at gå ham tilhånde i hans alderdom og skrøbelighed, og om hans hidtidige livsførelse meddeler faderen i sin ansøgning: »han er oplært og har anvendt sin Tid ved Handelen, hvor ved han hidtil ikkun har gjort liden Lykke på andre hans Opholdssteder, til sidst i Amsterdam i Holland«. ... »Dog er han ikke heller aldeles ukyndig i det, som hører til et Apotek, da han, som har lært Latin i sin Ungdom, allerede forstår Recepter, lægger sig daglig efter ved min Undervisning at lære mere og mere og er mig således endog i mine Forretninger til megen Hjælp og Nytte« .

Collegium medicum anbefalede ansøgningen, idet det dog formente, at det var bedst, om den unge Alberg et års tid tjente i et af de store apoteker i København og hørte forelæsninger for derefter at absolvere eksamen, »uden hvilken Publikum ikke havde den fornødne sikkerhed i en så vigtig Sag«. Bevillingen, der udstedtes 29. april 1796, stiller ikke denne fordring, men tillader ham at fortsætte apoteket efter faderens død imod at lade det bestyre af en provisor, »som har bedste Karakter«. Folketællingslisten i Grenå viser, at Alberg som provisor har haft Christian Albert Sadolin, der alJerede den gang var en mand på hen ved 60 år, og som tidligere havde været apoteker i Vejle.

Svend Henrik Alberg blev imidlertid faktisk aldrig selvstændig apoteker. Straks efter faderens død oprettede han kontrakt med en ung mand, A. C. Dahl fra Århus, om overtagelse af apoteket, og allerede året efter døde han selv.

Sønnen, der stadig kaldes købmand, bor i Apotekergården, men den unge Dahl har altså. overtaget apoteket med Sadolin som provisor.

S. H. Alberg efterlod ved sin død et ikke ubetydeligt bo. Takken tilkommer selvfølgelig ikke ham, men faderen, hvis eneste arving han var. Foruden Stervbogården på Søndergade, som bestod af 67 fag hus, brandforsikret for 3.440 rdl., men kun takseret til 1.000 rdl., var der en mindre gård på Storegade og en »Leje vånig« på Østergade. Til deling imellem arvingerne, som vist nok kun var enken og en datter af første ægteskab, blev der 3.282 rdl. Denne datter, Johanne Marie Alberg, som levede ugift og døde 1835, oprettede ved testamente et legat med en kapital på 1.961 rdl., hvis renter tildeles to trængende enker eller piger af embeds- eller borgerstanden. Legatet bestyres under byrådets tilsyn af sognepræsten, byfogeden og apotekeren i Grenå.

Christian Anton Dahl

Christian Anton Dahl
født i Århus 1. november 1776, søn af
møllejejer Friederich Christian Dahl og
Bolette Dacreth, død 21. september 1834.
Gift 30. november 1803 med Caroline
Dorothea Fischer, født 4. marts 1781, død
22. marts 1839. Datter af Generalkrigs-
kommissær Christian Fischer i Grenå.
Apoteker her 1800-34.

Indtil sit 16. år undervistes han i Århus Latinskole »i det latinske Sprog og flere tilhørende Videnskaber«, og blev derefter discipel på Svane-Apoteket i København fra 1792 til 1797, hvor efter han konditionerede sammesteds som laborant, samtidig med at han studerede »alle til Pharmacien henhørende Kundskaber«. Farm. eksamen bestod han i 1799 med en særdeles fin 1ste karakter og bedste eksamen af hele holdet. Året efter købte han, som allerede nævnt, ved kontrakt af 1. juli 1800 apoteket i Grenå af Sal. Albergs arvinger for 2900 rdl. og fik kgl. bevilling dertil 22. august. I »Århus Stiftstidende« bekendtgjorde han så samme efterår, at han nu havde fået sit apotek sat i god stand.

Apoteket flyttes til Torvet

C. A. Dahl flyttede få år efter apoteket fra Søndergade til den gård på Torvet, som lå, hvor nu købmand Vogels ejendom. Der forblev det i omtrent et århundrede. Ejendommen på Torvet købte Dahl 23. juni 1803 af Søren Langballes enke. I skødet beskrives den som »en Gård på 24 Fag og med 2 Fag Kvist midt på Forsiden, Plankeværk til Store- og Lidengade ... med Gårdsplads og Pumpe værk ...«. Købesummen var 850 rdl. Dahl lod gården gennemgribende restaurere og byggede længst mod vest i den daværende have en lang tværbygning beregnet til laboratorium, Materialkammer m.m. Den var på 20 fag eller ca. 50 alen og gik helt igennem fra Lille- til Storegade. På ældre fotografier ser man denne tværbygning to gavle, henholdsvis til Lille- og Storegade. En lille rest af bygningen står endnu, det er det stykke, hvor apotekets laboratorium havde plads. Til dette store byggearbejde og til forbedring af selve apoteket optog Dahl et Lån på 4.000 rdl. i det Huitfeldske Fideikommis mod pant i hele herligheden »ei alene Gården, men tillige mit eiende Apotheqver Privilegium med dets Vasa, Simplicia

Det gamle Apotek på Torvet.
Gården opført 1763 af Fru v. Weinigel.
Her var Grenå Apotek 1804-1899.

og Composita«, hvilket alt efter vedhæftet taxationsforretning af 20. august 1804 var takseret til virkelig værdi 8.300 rdl., og hvis bygninger i følge den ligeledes vedhæftede attest var assureret for 4.450 rdl. i den almindelige brandkasse. Man kan vel så gå ud fra som givet, at i sommeren 1804 har Dahl flyttet sit apotek op i den fint istandsatte gård på Torvet.

I apotekets besiddelse er endnu en visitatsprotokol, der toges i brug efter C. A. Dahls overtagelse af apoteket. Den første deri indskrevne visitats er afholdt 16. januar 1801, altså endnu inden Albergs død, og mens apoteket befandt sig på Søndergade. Den foretoges af landfysikus Chr. Ditlev Hahn i Århus, som skriver således:

»Ved Visitation af Hr. Dahls Apotek i Greenaae forefandtes Simplicia såvel som Composita ret gode - den til een vel ordnet Apotheks nødvendige Indretning af Laboratorium og Materialkammer istandsættes med det første. Egnens Beboere kan sikre i fornøden Tilfælde betjene sig af Hr. Apotheker Dahls Vahre Greenaae, som bevidnes af Hahn.

Greenaae, 16. Januar 1801«.

Allerede ved visitationen samme efterår er tonen betydelig mere

hjertelig:

»Med Fornøjelse erfarede jeg ved Apothekets Visitation Hr. Apotheker Dahls Forøgelse af gode Medicamenter i hans Apothek, såvel som Materialkammerets Istandsættelse, hvilket bevidnes af Hahn.

Greenaae, d. 13. Sept. 1801«.

Derefter var der en visitats som regel en gang om året. Efter overflytningen til det nye apotek skrev fysikus:

»1806 den 28. August efterså jeg Hr. Dahls Apothek i Greenaae og fandt næst den gode Orden og Renhed de simple som de sammensatte Læge midler fortrinlige og gode, hvilket herved bevidnes af Hahn«.

Iøvrigt er udtalelserne i protokollen i de fleste tilfælde meget kortfattede og enslydende. En ofte brugt Vending er:

»Dags Dato er er Grenå Apotek visiteret til Fornøjelse«.

En enkelt gang (21. august 1810) klager fysikus over »Opium, Asæfoetidæ og Jalappæ«, hvilke varer var leveret Dahl af Medicinal-Providringskommissionen i Frederica.

Efter Hahns afgang visiteredes apoteket første gang 8. oktober 1818 af hans efterfølger A. (?) Willemoes, som fandt det »ordentligt vel forsynet med gode lægemidler«. Fra den tid blev det skik, at distriktslægen og byfogeden i Grenå, som overværede visitatsen og deltog i den dermed forbundne visitatsmiddag, medunderskrev protokollen. Wellerups og Aagaards navne træffes derefter en lang række år. dog således, at fysikus og distriktslægen skrev først og derefter står: »Overværende ved Visitationen. Ågård«. Efterhånden som der foruden distriktslægen også blev praktiserende læger i Grenå, træffes også deres navne: Hansen, Richter, Steenberg og som Wellerups afløser: Arendrup. Samtidig

bliver visitatsberetningerne betydelig udførligere, og der findes af og til bemærkninger om medikamenter, som må kasseres. Men som regel udtales altid anerkendelse af god orden og varerne i tilstrækkelig mængde og af meget god beskaffenhed.

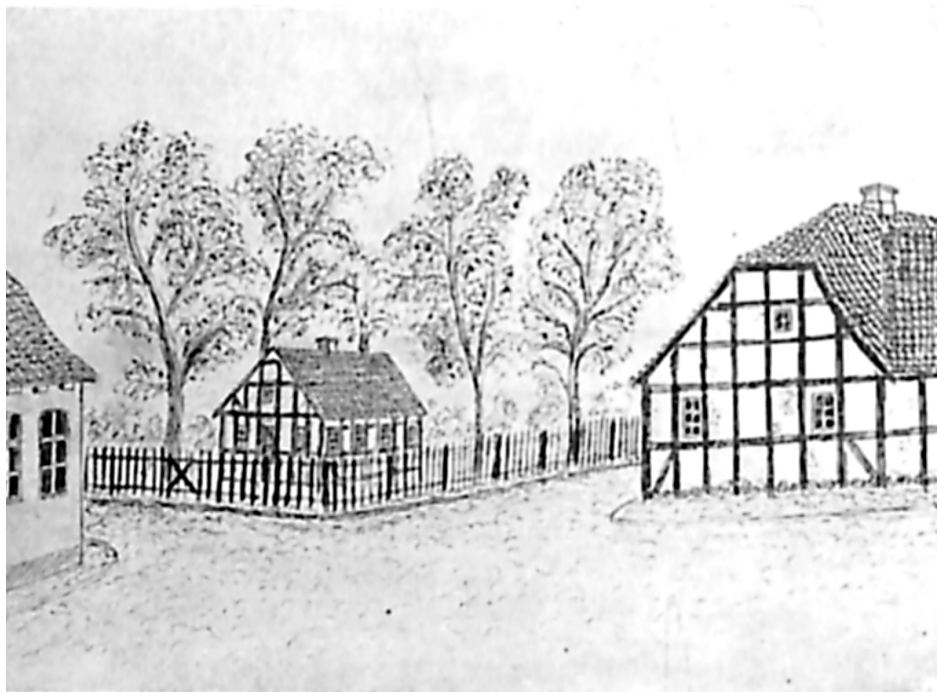
Dahl, der kom hertil som ganske ung mand, stiftede snart bekendtskab med naboens, generalkrigskommisær Fischers, der ejede og beboede den kendte 2 etages bindingsværksgård på Søndergade, som nu tilhører købmand Skov. Han blev forlovet med en af døtrene, og de havde bryllup i 1803, »viede efter kongebrev hjemme i huset«.

Gården på Søndergade solgte Dahl i 1807 til bødker, senere købmand og brændevinsbrænder Johan Hansen. I stedet for den store have, som Dahl ved den lejlighed mistede, købte han nogen tid efter af sin svigerfader et endnu større jordstykke, som lå på hjørnet af Nørregade og Østergade, og som efter nuværende mål strakte sig ca. 43 meter ned ad Nørregade og ca. 67 meter ad Østergade. Det vil med andre ord sige, at haven gik helt til det nuværende apotek.

Apotekerens Have

På denne store grund lå der kun et ganske lille hus. Det var bygget få år i forvejen og lå omtrent på hjørnet. Grunden havde i umindelige tider ligget hen som en øde plads, som ingen vedkendte sig, men var i 1799 ved offentlig auktion solgt af kirken for et bud på 25 rdl. 1 skilling. Dog at »Hovedconditionen var, at herpå skulle opføres forsvarlig købstad bygning inden årets udgang og pladsen indhegnes enten med stenmur eller plankeværk efter køberens forgodtbefindende«. På dette sted havde i sin tid byens gamle præstegård ligget. Det har altid heddet sig, at den var nedbrændt under Svenskekrigen i 1627. Dette årstal nævnes i Pontoppidans danske Atlas og hos Trap. Det er imidlertid forkert og

Hjørnet af Østergade og Torvet
med apoteker Dahls have og lille havehus
omkring 1880.
Efter en håndtegning.

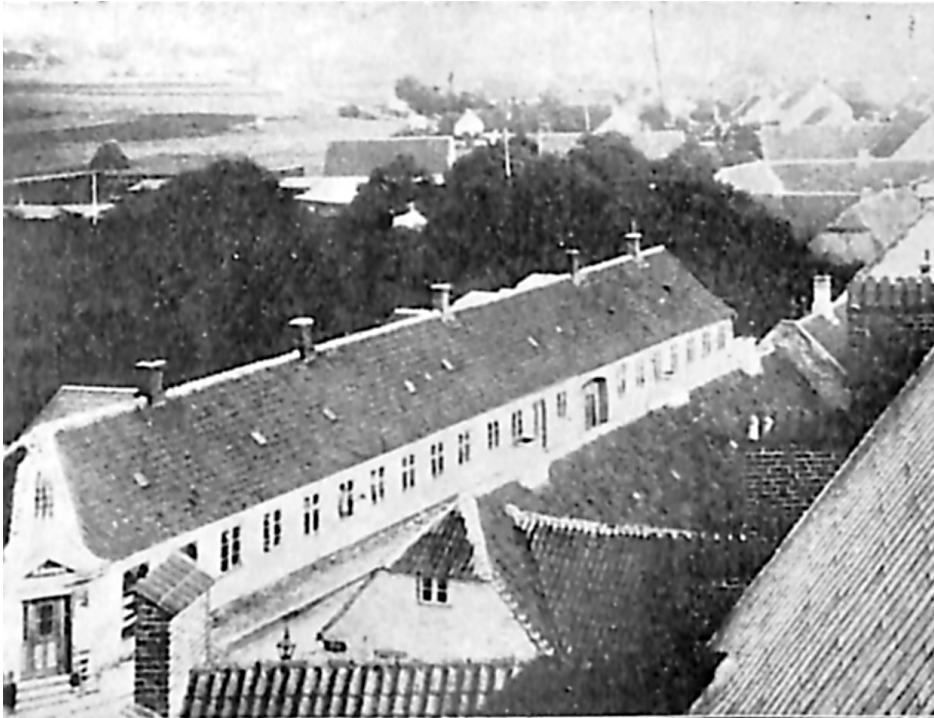

skal være 1649.

Der var vist nok allerede anlagt have, da Dahl købte ejendommen, men han forbedrede den, og han og hans efterfølger hæggede om den og holdt den i en smuk stand, således at den var almindelig kendt som byens smukkeste. Det siger måske ikke så meget. I hvert fald har apoteker Hoffmeyer i en indberetning, som er af trykt i Randers Amts hist. Årb. 1928, udtalt, at da han kom hertil i 1867, fandtes der ikke i Grenå nogen have, som fortjente navn af sådan. Der dyrkedes i dem kun ribs, solbær og stikkelsbær samt kål og de almindeligste blomster som pæoner, påske- og pinseliljer, dielytra, studenternelliker o.l.

Enten må jo så Hoffmeyer fra København, hvor han hidtil havde boet, have været så vant til at se smukke haver, at det, han fandt her, syntes ham intet værd. Eller også må beboerne i Grenå have været meget beskedne i deres bedømmelse af haver.

Denne have eller rettere sagt dens østre halvdel ved blev at følge apoteket og dets ejere århundred ud. I 1854 skete dette, at apoteker C. F. Dahl bortsolgte den vestlige halvdel til en tømrer Rodkjær, som derpå

Hjørnet af Østergade og Torvet set fra kirketåmet efter at apoteker Dahls have vestlige del i 1888 var bortsolgt og bebygget. Man ser østligere havens anden halvdel, som den så ud i Hoffmeyers tid. Bygningen længst mod øst er den gård, på hvis grund det nuværende apotek er opført i 1899.

opførte en lang en-etages bygning. Den delte han kort efter i 2 parceler, hvoraf den vestlige mod Torvet blev købmandsgård, som den er det den dag i dag, mens den østre blev lægebolig.

Men den østlige, mindre halvdel af grunden, nuværende frøknerne Bildes ejendom, blev derimod liggende som have og var kendt af hvert barn i byen som »Apotekerens Have«. Det var navnlig i Hoffmeyers tid, at den havde sin glansperiode. Hoffmeyer var en stor haveelsker, der både havde tilstrækkelig forstand på havevæsen og vågen kritik over for det mindre gode. Han havde tillige tilstrækkelige midler til at lade den holde i stand, som han ville, så den blev en virkelig smuk og hyggelig plet. En gang om året, en søndag om sommeren, gav Hoffmeyer fri adgang for byens folk til at bese haven. Mange benyttede sig af tilladelsen, og det var lutter lovord, der lød over de mange sjældne træer, planter og blomster og hele det smagfulde anlæg.

Smukt har apoteker Hoffmeyers søn Åge Hoffmeyer, der døde 1924 og ligger begravet i familiegravstedet på Grenå Kirkegård, tegnet et bil-

lede af den gamle have i sin digtsamling »Under Regnbuen«.
I digtet »Bedstemor i Rosenhaven« hedder det:

Havens solglade Blomster
dufter i Middagsro,
frem af de svindende Skygger
Plænerne Lysvæld gro,
Buksebomshækkens massive,
slyngede Ornament,
klippet i stiv Guirlande
ligger om Bedene spændt.

Solvarm Provencerosen
bøjer sig vemodstung,
den er jo Bedstemors Rose,
den har hun elsket fra ung,
ind i dens Bladlabyrinter
hviskede hun usagte Ord -
skjult i dens rødmende Dybder
Bedstemors Kærlighed bor.

Duftende sad den i Bæltet
ind mellem Blondernes Brus,
tæt ved det bankende Hjerte
skjalv den i Dansenes Rus -
i Krinolinens Garnering
fandt hun dens visnende Pragt,
når hun i Hjemmets Karosse

drømte i Valsenes Takt.
Bedstemor går med Bruneller
hen ad den grusede Gang -
Rosentiden er inde,
Dagen er varm og lang.
Havens Sangere tier,
mat pipper den støvede Spurv -
Bedstemor plukker sig Roser
og fylder sin svenske Kurv.

Midt for Lavendelgangen
lunden hvælver sig bred.
Bedstemor slår i den grønne
kølige Løvhal sig ned -
mellem de hængende Grene
skimter hun Middagens Brand.
Solpletter skælvende dirre
ind over Stenbordets Rand.

Her har i Sorg og
Glæde gæstfrit fra Morgen til Kvæld,
Linden om skiftende Slægter
kuplet sit Bladevæld,
her blev der hvisket og sunget,
sværmet og sørget og drømt -
aldrig får Bedstemors Tanke
Mindernes Rosenkurv tømt.

Åge Hoffmeyer.

Apoteket på Torvet

Efter dette lille sidespring til Apotekerens Have vender vi tilbage til apoteket på Torvet. Apoteker Dahl udnævntes 10. marts 1804 af »Direktionen for General-Postamtet i Henhold til Forslag fra Amtmanden til Opsynsmand over Befordringsvæsenet i Grenå«. Det vil sige, at det på hvilede ham at holde regnskab med, hvem af byens vognmænd og jordbrugere der stod for tur til at afgive befordring til postvæsenet, når der var rejsende, der ønskede at befordres herfra til Randers eller Århus. Han skulle så tilsige den af de pågældende kørepligtige, der efter omgang stod for tur. Desuden skulle han opkræve pengene, betale vognmanden samt af dennes betaling tilbageholde en vis andel, som skulle indgå i befordringsvæsenets fond.

Det var et lønnet hverv. Apotekeren havde endog »ud over de i Loven fastsatte Tilsigelses-Penge ... for hans Person, men uden Følger for Eftermændenes Bestallinger«, allernådigst yderligere fået tillagt en lille part af den del af vognlejen, som tilkom befordringsvæsenet. Men det var samtidig et byrdefuldt hverv, fordi de fleste borgere var lede og kede af disse køreture, der som regel skulle ske med kort varsel, og som desuden betaltes efter en ved kgl. anordning fastsat takst, der lå betydelig lavere, end hvad man normalt anså for en rimelig betaling for sådanne ture. Borgerne søgte da også ved allehånde påskud at unddrage sig denne pligt til at afgive befodring. Og justitsprotokollen har mange eksempler, der er oplysende i så henseende. Jeg anfører et særligt graverende. Natten før juleaften 1811 strandede en norsk jagt »Ebanetzer« ved Stavns hoved. Efter at søforhøret derom var sluttet, ville et par af matroserne d. 6. januar rejse til Århus og henvendte sig som de skulle - i den anledning til opsynsmanden for befordringsvæsenet, altså apoteker Dahl. Han sendte bud til den, der stod nærmest

for tur på listen, nemlig byens ansete gamle købmand, Hans Broge, som imidlertid rent ud nægtede at efterkomme tilsigelsen. Dette blev i henhold til forordningen øjeblikkelig meldt til politiet, og Broge indstævnedes til straks at møde i retten. Han indfandt sig ikke selv, men sendte en af sine folk, som uden forbehold vedgik den skete forseelse og betalte de 4 rdl. til General Postamtets Fattigkasse, som var den i forordningen fastsatte mulkt.

Straks efter at have mod taget Hans Broges nægtelse lod Dahl sende bud til den, der stod næst efter på listen, nemlig Thomas Broch, der ligeledes var købmand. Også han nægtede at efterkomme tilsigelsen, og det samme gjorde de næste tre, nemlig konst. Postmester Møller, købmand, senere agent, Rasmus Møller og købmand Storm. Der måtte jo imidlertid gøres udvej, for at ikke befordringsvæsenets værdighed helt skulle gå i vasken. - Og apotekeren sendte så bud til rebslager Sejer, der havde en del vognmandskørsel, og bad ham overtage turen mod almindelig betaling. Og søfolkene kom så endelig af sted.

De sidstnævnte 4 kørselspligtige indstævnedes ligeledes til møde i politiretten. Mødet fandt sted andendagen derefter. Thomas Broch, der var den først tilsagte, forklarede, at årsagen til nægtelsen var, at hans heste, da tilsigelsen kom, lige var vendt hjem fra skovarbejde og derfor trætte, og at han desuden var uvidende om, at de to, der stod lige før ham på listen, nemlig købmændene Broge og Bang, havde kørt. Han var ikke villig hverken til at erlægge den befalede mulkt eller omkostningerne ved den lejede befordring. Rebslager Sejer havde nemlig sendt regning på 10 rdl. ud over den betaling, som ifølge anordningen kunne tilkomme den kørepligtige, og retten havde anerkendt denne regning.

Den næste indstævnedede, konst. postmester Møller, erklærede, at

Den ældste, endnu eksisterende rest af det gamle apotek på Torvet. Her var Apotekerens laboratorium.

grunden til hans nægtelse havde været, at hans karl »ikke var i den stand, at han kunne køre«. Og desuden vidste han ikke rettere, end at der var 3, som stod for tur før ham. Dog erlagde han de 4 rdl. i mulkt, hvormed sagen for hans vedkommende var afgjort. Købmand Storm anførte, at hans heste ikke var hjemme, da tilsigelsen skete, og at han derfor ikke var i stand til at afgive befordring. Han betalte dog også de 4 rdl. Den fjerde af de indstævnte, Rasmus Møller, nægtede at betale under henvisning til, at der stod 4 før ham på listen, og sagen mod ham og mod Thomas Broch optoges derfor til doms. Denne faldt også prompte allerede den 11. januar og indlededes således: »Sålænge som Vognmandslaug er en offentlig Indretning, hvoraf Rejsende og andre Vedkommende er tilstået Afbenyttelse, sålænge er det også en afgjort Sandhed, at de i Lauget værende Befordringspligtige bør efterkomme alt, hvad der udfordres til det med denne Indretnings Øjemed Opnåelse, alt i Overensstemmelse med Forordningen af 24. januar 1804. Og efterlader de noget i så Henseende, må derfor tilbørlig anses«.

»Anvendes denne sætning på de indstævnede, købmændene Thomas Broch og R. Møller, hvoraf den første har anført, at hans heste just kort før var hjemkomne fra skovarbejde, og den sidste, at han havde 4 formænd før sig på listen, hvorfor han ikke anså sig forpligtet at holde sine heste på stalden ... så har de indstævnede hverken ført noget bevis for deres påstand og ej heller godtgjort, at have været ude af stand til at afgive den ønskede befordring. Retten kan ikke antage det fremførte som antagelige grunde til at frifinde dem. I den anledning tilpligtes de to indstævnede hver for sig at betale i mulkt 4 rdl., samt desuden først nævnte yderligere 10 rdl., hvilket den af befordringsvæsenet lejede Befordring har kostet ud over den almindelige vognmandstakst. At efterkommes inden 3 solemærker«.

Det er forståeligt, at et hverv, der kunne give anledning til så meget vrøvl, og hvorved apotekeren på embeds vegne kunne komme på kant med en del af sin egen omgangskreds, ikke i længden kunne tiltale ham. Begivenheden her må have slået hovedet på sømmet. Han må aldeles omgående have indgivet sin afskedsbegæring, thi inden månedens udløb forelå fra general postdirektionen udnævnelse for hans eftermand.

Efter C. A. Dahls død i 1834 drev enken i nogle år apoteket med provisor, indtil hendes søn, C. F. Dahl, der netop i faderens dødsår havde bestået pharm. kandidateksamen, havde set sig lidt om og konditioneret på andre apoteker.

Christian Fischer Dahl

Christian Fischer Dahl

Født i Grenå 16. maj 1813, død i København 21. maj 1884. Cand. pharm. 1834 (I.) gift med Frederikke Elisabeth de Fischer, datter af slotspræst P. E. de Fischer i Helsingør, født 26. maj 1818, død februar 1905. Apoteker her 1839-67.

Den unge Dahl havde altså efter sin eksamen gjort tjeneste ved forskellige fremmede apoteker og derpå til sidst et års tid bestyret det hjemlige apotek for moderen. Dette gjorde han ifølge en udtalelse fra fysikus Willemoes »til Publici og Fysikatets Tilfredshed«. Han søgte derfor om bevilling til selv at drive apoteket og fik den 9. marts 1839. To uger efter døde moderen. Ved skiftet efter hende overdroges boet til arvingerne, der alle var myndige, og de solgte samme år bygning og apotek til deres medarving, nævnte C. F. Dahl. Haven på Østergade beholdt de dog i fællesskab en række år, og først i 1854 fik apotekeren skøde på den som eneejer.

Om apoteker Dahl den yngre er der grund til at nævne, at han sammen med distriktslæge Arendrup og navnlig med toldkasserer, ritmester Gether gjorde et stort arbejde for at få tilvejebragt byens første

Apoteker C. F. Dahl og frue.

anlæg, det fra 1842, og at han vist nok selv ydede et betydeligt økonomisk bidrag til sagens løsning. Hidtil havde byen ligget i fuldstændig skovløse omgivelser. Ved flere andre borgeres hjælp og ved at byen afgav en strimmel jord lige nord for den daværende Randers landevej skabtes den første lille begyndelse til »den gamle Plantage«. Den havde fra først af samme længde som nu, men var kun halvt så bred og havde form som en lang, smal trekant, hvis spids vendte mod vest og den modstående side ind mod byen.

Kort efter at C. F. Dahl havde overtaget apoteket, giftede han sig med Frederikke Elisabeth de Fischer. Hun var datter af slotspræst Peter Ephraim de Fischer i Helsingør og således Dahls kusine. Hendes fader var nemlig søn af generalkrigskommissair de Fischer, som i mange år ejede og beboede nuværende købmand Skovs gård på Torvet. Ægteparret havde tre døtre, hvoraf to døde som små, men ingen sønner. - Dahls nærmeste omgangskreds har vel nok været Gethers og Arendrups, hvis navne er nævnt som medstiftere af anlægget, men som begge få år efter forlod Grenå. Senere kom de meget sammen med prokurator Lunøes, købmand Jacob Møller, som var deres genbo, og cand. phil. Hansen. På vedføjede billede ses de fire herrer fotograferet ved en L'hombre.

Desuden kom de naturligvis sammen med svogeren, P. Mørk Mønsted, der var gift med Dahls søster. De havde tidligere ejet Fævejle, men flyttede til Grenå efter at have overladt Fævejle til en søn. De ejede gården på Lillegade, som nu tilhører »Grenå Folketidende«. Ved festlige lejligheder, til baller i omegnen o.s.v. holdt apotekerens landauer forspændt med de to snehvide heste altid nede ved Mønstedes og tog dem med. Også herskaberne på Katholm og Benzon hørte til apotekerens omgangskreds, og rigtig gamle Grenå-borgere fortalte, hvorledes byens folk stod meget betaget og stirrede, når de unge damer

Et l'hombreparti ca. 1865.

Personerne er fra venstre: cand. phil. Hansen, købmand J. A. Møller, prokurator Lunøe og apoteker C. F. Dahl. Læg mærke til stearinlysene og spytbakken.

derfra kom ridende til Grenå enten i ærinde eller på besøg på apoteket. Damer til hest var et syn, som dengang var noget ganske uvanligt.

Apoteker Dahls eneste datter, Augusta Petrea, ægtede kammerjunker, inspektør ved Klasselotteriet, Carl v. Bülow. Dette har vel nok været medbestemmende til, at Dahls i 1867 brød op fra Grenå og flyttede til hovedstaden. Apoteket med tilhørende bygning, have og en jordlod solgtes for 46.000 rdl. til Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer.

Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer

Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer født i Ringkøbing 7. marts 1835, søn af herredsfuldmægtig, senere byfoged i Ska-gen N. W. Hoffmeyer. Død i Århus 30. december 1910, begravet i Grenå. Cand. pharm. 1856. Konditionerede derefter ved et par københavnske apoteker, indtil han fra 1. september 1867 overtog apo-teket i Grenå. Medlem af Grenå Byråd 1873-1886 og 1891-1896. I 1876 medstifter af Gr. Handelsforening og formand for denne til 1895. Medstifter af Grenå Tele-fonselskab, Fugleskydningsselskabet, Re-alskolen, Asylet, Handels- og Kontorist-foreningen. I 1884 og 1890 var Hoffmeyer Højres folketingskandidat i Grenå-kred-sen, dog uden at opnå valg. Særdeles virksom i 70erne for anlæg af en ny havn og en jernbane til Randers. Ridder af Dan-nebrog ved denne banes åbning i 1876. Gift 16. november 1864 med Johanne L. w. Frey, f. 29. december 1836, d. 18. juli 1880. Gift 2) 10. maj 1881 med Caroline Kjær, f. 9. januar 1852, d. 19. marts 1930. Apoteker i Grenå 1867-1902.

Det er ikke nogen overdrivelse at sige, at Hoffmeyer i de 35 år, i hvilke han boede i Grenå, på næsten alle områder var byens ledende person-lighed. Han var, som »Farm. Tidende« skrev ved hans død, i besiddel-se af »en ualmindelig flid og alsidighed og udfoldede fra sin ungdom og op gennem årene en næsten uudtømmelig arbejdsevne«. Dette med arbejdsevnen var ikke noget, som først viste sig i Hoffmeyers Grenå-tid. Tværtimod forholder det sig således, at mens han »konditionerede« i København, var han fra den allerførste begyndelse i virksomhed langt ud over arbejdstiden. »Han udgav forskellige farmaceutiske skrifter, men ydede navnlig en betydelig indsats som mangeårig, dels formand, dels kasserer i »Pharm. Forening«, samt var redaktør og udgiver af »Pharm. Tidende«, det første faglige organ, der havde den specielle opgave at varetage de konditionerende farmaceuters interesser«. Han

Apoteker Fr. Hoffmeyer og frur.
(Ungdomsbilleder).

Det gamle Apotek på Torvet ca. 1890.
Hjørnet mod Lillegade.

fortsatte som redaktør endnu en tid efter at have overtaget Grenå Apotek. Og ved Hoffmeyers død skrev da også »Farm. Tidende«, at »de konditionerende farmaceuter ydede ham fuldtud anerkendelse for det pionerarbejde, han for mange år siden udførte«. Han har med andre ord været en meget fremragende fagforeningsorganisator. - I Grenå kom Hoffmeyer ret snart ind i byrådet og var der bl.a. medlem af Havneudvalget, Fattigudvalget og Sundhedskommissionen. Byrådets medlemmer tilhørte jo dengang, i hvert fald i Hoffmeyers første lange periode, fuldt og helt Højre. Og Hoffmeyer har vel nok fra første færd sluttet sig til dette parti. Men det kan vist nok siges, at han i flere henseender havde et frit og uhildet syn på mange ting, og at han, som den ironiker, han faktisk var, ikke tog alt for højtideligt på tingene og på flere punkter mødte med et friskt Initiativ.

Dette med initiativ er i det hele typisk for Hoffmeyer. Han havde en enestående evne til at starte noget og få det til at gå. Og faktisk var han medstifter af næsten alle de foretagender af offentlig, velgørende, sel-

skabelig eller økonomisk art, som så lyset i hans Grenå tid. For mange af dem blev han oven i købet formand i kortere eller længere perioder. Det ligger nær som eksempel her at nævne handelsforeningen, hvis formand han var fra begyndelsen og i 21 år. Det viser jo apotekerens charmerende egenskaber, hans fremragende dygtighed og alsidighed, at han kunne være det selvskrevne midtpunkt i en forening som denne, uagtet han jo ikke i direkte forstand var en af handelsstandens egne folk. Og da foreningen af jydsk handelsforeninger i 1883 stiftedes, var Hoffmeyer en af de virksomste derfor og i en årrække medlem af bestyrelsen. Der er også grund til at nævne Grenå Telefonselskab, som han stiftede i 1887, og i hvis forlængelse han efter et års energisk arbejde fik dannet »Jydsk Telefon Akts.« i Århus, for hvilket han i 1895. blev direktør og til sin død formand for bestyrelsen. Eller et rent fagligt foretagende som »Apotekernes Æskefabrik og Stentrykkeri Århus«, hvoraf han var medstifter og formand.

Men også i den mere selskabelige del af byens foreningsliv var Apoteker Hoffmeyer den ledende. Det behøver blot at nævnes, at han var medstifter både af Fugleskydningsselskabet og af Handels- og Kontoristforeningen. Og så må det endelig med et par ord berøres, at også i det politiske liv var apotekeren en forgrundsfigur i den tids Grenå. Han var en flittig deltager i og taler ved politiske møder, og som forhen omtalt var han afgjort Højre-mand. Han stillede sig et par gange i 80erne i de mest bevægede kampår som folketingskandidat. Han opnåede selvfølgelig ikke valg. I en sådan ren landkreds var dette udelukket, og apotekeren har vist nok heller aldrig selv gjort sig forhåbninger derom. Men slagfærdig, hurtig i replikken og veltalende, som han var, og med lyst til at optræde offentlig har det vist nok været ham en kær pligt at efterkomme partifællernes ønske om at samle de stemmer, der her i

kredsen var imod Venstre.

Hans navn og skikkelse var kendt viden om, og han repræsenterede i mange år på en smuk måde Grenå by og dens foreninger rundt omkring i Danmark. Og i mange menneskers bevidsthed var navnene Hoffmeyer og Grenå intimt sammenknyttede.

Ved siden af dette fik Hoffmeyer tid til at føre et meget selskabeligt og gæstfrit hus i det gamle apotek på Torvet, hvor en meget stor børneflokk voksede op. Indtil 1899 residerede han der. Året før havde købmand Christopher Vogel købt det gamle apoteks bygning. Hoffmeyer havde kort forinden solgt sin tidligere omtalte 3700 m² store have på Østergade til fabrikant A. Bilde. Han købte i stedet naboejendommen, som forhen havde tilhørt kancelliråd Lütken, og til hvilken der også hørte en stor have. Der opførte han en ny bygning til apoteket og flyttede derud i 1899. Men allerede i 1902 afhændede han det hele til apoteker Th. Thomsen og flyttede til Århus, hvor han forblev til sin død, nærmest optaget af sit hverv som direktør for »Jydsk Telefon Aktieselskab«. Han begravedes i Grenå, den by, som han havde næret en stor kærlighed til, og som han hver sommer havde aflagt besøg.

Lad mig slutte denne omtale af det gamle apotek med at citere endnu et par vers af Åge Hoffmeyer. Digtet hedder »Den gamle Gård«. Det fremgår ikke, at det er hjemmet på Torvet, der sigtes til, men det kunne godt være det, det giver i hvert fald på en smuk måde den stemning, som var over det gamle apotek. ¹⁶⁾

Den gamle Gård er bred og lav
og uden Glans og Pragt -
den har kun det, som Tiden gav,
står mærket som en Runestav
isvundne Seklers Dragt.

Halvvejs blev Mur og Tagværk gemt
bag Vedbend og bag Vin,
i lyse Toner alt er stemt,
og Alderdommens Furer glemt,
hver Ranke skjulte sin.

Hist skimtes Bindingsværk, men her
står Længen stærk og glat
og ser på Trods af Vind og Vejr
mod nye Morgenrøders Skær
og fjerne Vintres Nat.

Mod Regn og Solskin Vindens Sang
i Lindekroners Løv
fra År til År har gået sin Gang
i Dur og Mol med Orgelklang
højt over Sten og Støv.

Fjernt blåner Skov i Sommerdis,
og Kornet bølger blødt,
til gult og grønt i milevis
må blegne under Høstens Dis,
og alt er hvidt og dødt.

Men jævnt og muntert under Tag
går Livet støt sin Gang -
og Mørkets Magt har tabt sin Sag,
når Slægten fejrer Lysets Dag
med Julestjernens Sang.

Du danske Hjem, du gamle Gård,
så tro du rammer ind
alt, hvad vort Hjerte nærmest står -
og fra dit Skød der spirer Vår
i Tanker og i Sind.

Fra dig og fra din grønne Vang
gik Mænd og Kvinder frem,
hvem Mindet om dit Bladehang,
din Vinterfred, din Lærkesang
blev Målet for et Hjem.

Åge Hoffmeyer.

Det nye apotek på Østergade

I 1899 flyttedes så apoteket til Østergade. Den nye bygning lå altså ikke i »Apotekerens Have«, men som dens nærmeste nabo mod øst. Apotekerbygningen skyldes tegninger af arkitekt Hoffmeyer, apotekerens broder, og er opført i to etager foruden en omfattende kælder. Bygningen beskrives kort efter opførelsen således: »En høj, elegant og smuk bygning, som er indrettet med alle nye fordringer for øje, og som er stærkt iøjnefaldende ved sine polerede granitsøjler og altan samt ved en særlig 6-kantet tilbygning. Til apoteket hører en stor have med springvand.

Indvendig afgiver apoteket et udmærket indtryk på de besøgende. Officinet er stort og meget lyst, monteret i en simpel, men smuk stil. Selve officinet er et stort arbejdsrum, og der er foran skranken rigelig plads for publikum. Medicinen tilberedes i et stort sideværelse.

Apotekets væsentligste princip er en stærk koncentration, idet der fra afvejningsværelset fører døre direkte til vægtekammer, urtekammer, kælder, veterinærkammer, giftværelse og laboratorium. Ved denne stærke koncentration spares megen tid, og arbejdet lettes i væsentlig grad. Der er meget rummelige kældere med plads til blækkælder, materialkælder og både tinktur- og vinkælder samt rum for brandfarlige sager. I alle etager er lofterne hvælvede og helt igennem byggede af jern og cement. Det er et både solidt, praktisk og smukt apotek, som Hoffmeyer har ladet opføre«¹⁷). Således var dommen derom, og det er uden tvivl, at apoteket for sin tid var fuldt moderne og bygget med stort fremsyn. Beskrivelsen kunne meget vel være suppleret med tilføjelse af, at det, som noget nyt i Grenå var forsynet med centralvarme. Nogle af rørene fra første installation er endnu i brug. Der var så mange værelser (bibliotek m.m.), der senere har kunnet overgå til apoteks-

lokaler, at der efter kyndige folks mening næppe i dag findes et apotek her i landet med så gode pladsforhold som Grenås.

Det blev kun en ganske kort tid, at Hoffmeyer blev boende i sin smukke nye bygning. Allerede i 1902 solgte han apoteket til Th. Thomsen og flyttede til Århus, hvor han døde 1910.

Thomas Thomsen

Thomas Thomsen

Født i Pombøl-Felsted Sogn ved Åbenrå 9. marts 1857. Søn af gårdejer Lorens Thomsen og Anne Marie, f. Peitersen. Død i Fredensborg 21. maj 1942. Gift i Vonsild ved Kolding 8. november 1885 med Marie Kathrine Tertenia Thaysen, født i Slyngsten-Felsted Sogn ved Åbenrå 17. oktober 1858, datter af gårdejer Peter Thaysen og Marie Christine, f. Christensen. Død i Fredensborg 4. oktober 1944. Apoteker i Grenå 1902-17.

Thomsen var discipel i Nørre-Nebel Apotek fra maj 1879 til medhjælpereksamen ved Ribe Stiftsfysikat 31. maj 1881 (1. kar.). Efter i 2 år at have konditioneret i Skanderborg, Otterup og Fuglebjerg tog han farm. kandidateksamen 1885 i (haud. ill.). Samme år flyttede han til Grenå, hvor han tog borgerskab som detaillist 12. oktober 1885 og lejede en butik på Storegade. I denne indrettedes materialhandel. Det var den første Forretning af den art i Grenå. I 1890 købte Thomsen ejendommen og moderniserede butikken, og her boede han så, indtil han i 1902 overtog apoteket.

Th. Thomsen var medlem af Grenå Byråd 1911-14, overligningskommissær-suppleant og i mange år formand for den lokale afdeling

Apoteker Th. Thomsen og frue.

Grenå Apotek på Østergade
i Apoteker Thomsens Tid.
Efter De danske Apotekers Historie«,
Bd. li.

af »Sønderjysk Forening«. Han var en stille mand, der ikke deltog stærkt i offentligt liv og ikke havde hverv ud over nævnte. Der er ingen tvivl om, at det, som optog ham stærkest ud over hans erhverv og hans hjem, var den sønderjydske sag.

Samtidig med at Thomsen overtog apoteket indrettede han en butik i bygningens vestlige ende, lokaler, hvor der tidligere havde været bibliotek m.m. Derud flyttede han sin materialhandel, som stod i direkte forbindelse med apoteket, men blev drevet som selvstændig forretning. Han havde altså her et lille »Speciale«, ligesom apoteker Hoffmeyer havde haft sit med fabrikation af skriveblæk og med vinhandel, og ligesom efterfølgeren, G. Rasmussen, fik sit med fabrikation af parfume og astmamidler. Hvor megen vægt Hoffmeyer havde lagt på sin blækfabrikation fremgår af den under 15. december 1902 udstedede købekontrakt til Thomsen. Der står deri som nærmere betingelser for Salget:

1) »Til det overdragne henhører fabrikationen af blæk, derunder benævnelsen »F. Hoffmeyers Skriveblæk« og »Hoffmeyers Dokument

blæk« som af Kulturministeriet ere autoriserede til brug i den danske stats tjeneste, med det til fabrikationen hørende materiel, bestående af tønder, reoler, tomme flasker m.m. samt den på afleveringsdagen tilstedeværende beholdning af blæk og dertil hørende lager af råmateriale. I lige måde forpligter sælgeren sig til at afgive til køberen en skriftlig opgivelse af de nævnte blæksorters bestanddele og en nøjagtig detailleret, skriftlig forskrift til fremstillingen af samme. Endelig tillader sælgeren at køberen benytter blæketiketter med sælgerens navn i overensstemmelse med firmalovgivningens bestemmelser, og sælgeren forpligter sig til ikke selv at benytte eller til nogen anden at sælge eller på anden måde overdrage de af ham herved solgte afskrifter til autoriseret blæk.

2) Til det overdragne hører endvidere alt til vinforretningen henhørende tilstedeværende materiel, nemlig reoler, proppe-maskine, kapsel-maskine m.m., lager af tomme flasker. Derimod skal der af vinlageret kun afgives 15 hele og 20 halve bouteiller portvin, 15 hele flasker rødvin, 12 hele og 12 halve flasker sherry, 6 hele flasker kognac og 8 hele flasker malager, alt af reen og ublandet kvalitet.

3) Til det overdragne hører endelig de i gård og have liggende rørledninger til springvand med dertil hørende vandbeholder og trykpumpe«.

I slutningen af 1917 solgte Thomsen apoteket og flyttede, efter i en kortere tid at have boet i Sønderjylland, til Fredensborg, hvor han og frue levede i næsten 25 år som rentiers. Apoteket afhændedes til Jørgen Ludvig Hansen.

Jørgen Ludvig Hansen

Overtagelsen skete 1. januar 1918. Imidlertid solgte Hansen, som havde fået bevilling 15. december 1917 allerede i maj 1920 apoteket til C. G. A. Rasmussen og blev året efter apoteker i Ålborg. Da han senere, efter Rasmussens afrejse atter købte Grenaa Apotek 1. december 1931, er det rimeligt at vente med omtale til dette tidspunkt.

Carl Gustav Adolf Rasmussen

Carl Gustav Adolf Rasmussen

Født i Grenå 9. december 1882, søn af urmager Rasmus Christian Rasmussen og Theresia Adelaide, f. Graff. Død i Ålborg 6. august 1939. Gift i Århus 7. november 1907 med Elise Eleonora Sørensen, født i Århus 22. juli 1883. Datter af oversergent, bogholder Frederik Christian Sørensen og Eleonora Marie Sørensen. Var discipel på Løveapoteket i Århus 1. november 1900 -1. august 1903, tog farm. medhjælper eksamen oktober 1903 (1. kar.), konditionerede derefter på Uldum Apotek 1903-04 og tog farm. kandidateksamen i april 1906 (1. kar.). Konditionerede derefter på Skanderborg Apotek og Christianshavns Apotek indtil 1. november 1907 hvorefter han drog til Island, hvor han var på apoteket i Reykjavik året ud. Apoteker i Grenå 1920-31.

Ved bevilling af 17. august 1910 blev Rasmussen apoteker i Isafjord, hvor der hidtil havde været et hjælpeapotek til Stykkisholm Apotek. Det nye selvstændige apotek åbnedes i februar 1911, og her fik Rasmussen så sin virkeplads den næste halve snes år. På grund af visse særlige forhold blev apotekervirksomheden på Island under verdenskrigen en meget indbringende forretning, således at Rasmussen blev så velsitueret, at han blev i stand til efter fredsslutningen at købe apotek hjemme i Danmark. Og når valget faldt på Grenå, så hænger det uden tvivl sammen med, at både han og hans hustru havde stærk tilknytning til denne by, apotekeren som barnefødt her, og fru Rasmussen hvis forfædre og familie havde boet her.

Apoteker G. Rasmussen og frue.

Grenå Apoteks Officin
i apoteker Rasmussens tid.
Efter »De danske Apotekers Historie«,
Bd. II.

I juli 1920 købte så Rasmussen Grenå Apotek af apoteker J. L. Hansen til en pris af 536.000 kr. Når købesummen var vokset så stærkt siden sidste salg, må man billigvis tage i betragtning, at prisniveauet var vokset betydeligt i efterkrigstiden og ligeledes, at der var foretaget adskillige forbedringer i de forløbne år. I Grenå fik apoteker Rasmussen en række gode år. Apotekerens store interesse udover den faglige gerning var musikken. Det var jo endnu forinden radioens koncertudsendelser begyndte at konkurrere med den »levende musik«, og der var i Grenå en del interesse for koncerter og en blomstrende musikforening, som sørgede for, at fremragende ensembler gav koncerter her. Apotekerens var interesserede deri, men desuden var Rasmussen også en ivrig dyrker af det lokale musikliv, stod i spidsen for afholdelse af private musikaftener og koncerter og var dirigent ved kirkekoncerter. Alle øvelser og forarbejder holdtes i apotekets rummelige førstesalslejlighed, hvor apotekeren var en særdeles gæstfri vært. I hjemmet var en stor børneflokk og efter en række års forløb tænkte apoteker Rasmussen på at søge sig en større virksomhed og overtog 1. januar 1932 Løveapoteket i Ålborg for en købesum af 1.050.000 kr. Ved denne tid var radioen kommet frem til at kunne bringe virkelig gode musikudsendelser, som

blev en så alvorlig konkurrence til den »levende musik«, at musikforeningerne rundt i landet kæmpede en hård kamp for at kunne bestå. Apoteker Rasmussen holdt ved betydelige personlige ofre liv i musikforeningen i sine sidste Grenå-år. I takken, som fra alle musikvenner bragtes ham efter en afskedskoncert i Grenå Kirke i november 1931, var der en understrøm af vemod ved forudfølelsen af, at det rimeligvis nu var forbi med musikforeningen her i Grenå. - Apoteket blev solgt til J. L. Hansen.

Sælgeren af Løveapoteket i Ålborg var N. Schmidt. Året i forvejen havde denne netop købt det af apoteker J. L. Hansen, der havde ejet det fra 1921, altså omtrent fra han rejste fra Grenå. Apoteker Rasmussens virksomhed i Ålborg blev af forholdsvis kort varighed, idet han uden forudgående sygdom døde af en blodprop 6. august 1939. Efter faderens død overtog en af sønnerne, Gustav Rasmussen, bevilling og apotek 1. februar 1940, efter at han i det mellemliggende tidsrum havde bestyret apoteket for sin moder.

Jørgen Ludvig Hansen

Jørgen Ludvig Hansen

Født i Grindsted 26. november 1884, søn af daværende apoteksbestyrer i Grindsted, senere apoteker i Odense (St. Hans Apotek) Theodor Claudius Hansen og Marie Louise Philipine, f. Clausen. Død i Grenå 22. februar 1939. Gift 1) i Odense 26. september 1910 med Ellen Agnethe Knudsen, født i Viborg 23. april 1894, datter af købmand Niels Johansen Knudsen og Sofie, f. Jensen. Død 4. januar 1917. Gift 2) 29. marts 1920 med Magdalene Kirstine Philippa Didot Wiegand, født i København 3. juni 1895, datter af købmand Philip Wiegand og Laura, f. Larsen. Var discipel på Løveapoteket i Frederikshavn fra 1. august 1902 til 1. februar 1906. Medhjælpereksamen april 1906 og farm. kandidateksamen oktober 1907. Konditionerede derefter som vikar bl.a. i Fjerritslev, Frøstrup, Brovst, Fuglebjerg. Næstved, Hornbæk og Skelskør. Fra 1. oktober 1910 til 15. december 1917 hos faderen på St. Hans Apotek i Odense. Købte Grenå Apotek 1. januar 1918, solgte det i maj 1920. Købte 1. juni 1921 Løveapoteket i Ålborg, som han 1. august 1930 solgte til N. Schmidt. Atter apoteker i Grenå 1. december 1931 til sin død 22. februar 1939.

Da Hansen første gang købte Grenå Apotek (af Th. Thomsen), var vi i den første verdenskrigs afsluttende år, og den på mange områder herskende vareknaphed havde også gjort sig gældende for Grenå Apoteks vedkommende. Apoteker Hansen fik dog et ret betydeligt varelager med sig fra faderen i Odense, hvilket fik stor betydning for apotekets leveringsmuligheder. I apotekets indretning foretoges adskillige forbedringer, bl.a. lysindlæg og Forbedring af skrankeforholdene, således at der blev bedre plads til publikum. Da apoteker Hansen nu i 1931 vendte tilbage til Grenå efter at han med stor dygtighed og forretningsans i Ålborg havde drevet Løveapoteket op til en smuk position og senere afhændet det fordelagtigt, var det med den hensigt, at gøre apoteket i Grenå til en helt moderne og tidssvarende virksomhed. Da

Apoteker J. L. Hansen og frue.

den første visitats efter overtagelsen påpegede forskellige ønskelige forbedringer, holdt håndværkerne straks deres indtog på apoteket, og der gik ikke et år, hvor der ikke i visitatsprotokollen kunne noteres om forbedringer og nyanskaffelser. Der blev blandt andet indrettet et fuldt moderne laboratorium, elektrisk dreven tabletmaskine blev indført, skranken blev atter udvidet, idet recepturen blev inddraget og flyttet til et andet lokale, hvor den nu findes.

Apoteker Hansen var stærkt interesseret i sit fag og hans store interesse var apoteket, hvor han færdedes dagen lang, og tog livlig del i arbejdet, navnlig gik apotekerens meget i skranken, hvor han havde et venligt ord til alle. Børnene gjorde sig særlig gerne ærinde på apoteket, hvor der fra apotekerens bolchedåse ikke så sjældent vankede et stykke.

Apoteker J. L. Hansen var den fødte leder og som sådan klar over betydningen af at gøre sit personale interesseret i arbejdet, hvilket han til fulde forstod, samtidig med at han var meget afholdt af personalet, der altid vidste, at han i givet fald stod bag det.

Som følge af Apotekerloven af 1932, blev privilegiet 1. februar 1936 overtaget af staten, som derfor ydede en afløsningssum på 295.000 kr. Endvidere havde apoteker J. L. Hansen ret til at vælge successor. Som sådan blev apotekerens søn, den nuværende apoteker Hugo Hjelm Hansen indsat.

Hugo Hjelm Hansen

Hugo Hjelm Hansen

Søn af forrige apoteker. Født i Odense 1. februar 1912 på St. Hans Apotek, hvor bedstefaderen var apoteker, faderen kandidat og moderen havde været discipel. Gift 17. april 1935 med Ellen Margrethe Nielsen, født i Århus 12. januar 1912. Discipel i Odense på St. Hans Apotek hos bedstefaderen. Med hjælpereksamen 1. november 1933 og arbejdede derefter som eksaminat på Holbæk Løve Apotek, Terndrup Apotek og Struer Apotek. Kandidateksamen 1. november 1937 (1. kar.). Arbejdede derefter først som tablettar, derpå som laborant på Stengades Apotek i Helsingør, indtil han på grund af faderens død flyttede til Grenå, hvor han overtog apoteket 1. september 1939.

Apoteker H. H. Hansen fortsatte med faderens plan om en gennemgribende modernisering af apoteket. En særlig anledning dertil var apotekets tilstundende 200 års jubilæum. Der er indrettet nyt officin, vagt og emballagekælder. Receptur, material- og urtekammer samt kontor er moderniseret. Endelig er varmeanlæg og inventar fornyet. Apoteket står således på 200 års dagen veludstyret til at gå den kommende tid i møde og til at hævde sin plads i de danske apotekers rækker.

Apoteker H. H. Hansen og frue.

Grenaa Apoteks facade
set fra vest.

Grenaa Apoteks officin i 1944
forinden ombygningen.

Salgspriserne for apoteket

Apoteker Hoffmeyer solgte 19. november 1902 for 262.000 kr.

Apoteker Th. Thomsen 21. januar 1918 for 370.000 kr.

Apoteker J. L. Hansen 22. september 1920 for 536.000 kr.

Apoteker G. Rasmussen 4. december 1931 for 725.000 kr.

1. februar 1936 i afløsningssum 295.000 kr.

Apoteker J. L. Hansens dødsbo 1. september 1939 200.000 kr.

Østergade set fra Torvet ca. 1890.

På det sted hvor gadelygten står, begyndte dengang apoteker Hoffmeyers have.

Lidt længere mod øst er den grund, hvor Grenaa Apotek nu ligger.

Noter og henvisninger

I foranstående beskrivelse af Grenå Apotek gennem tiderne er i høj grad gjort brug af E. Dam og A. Schæffers: De danske Apotekers Historie Bind II, side 256-268, til hvilket skrift jeg i sin tid selv har leveret en del oplysninger. Resten af stoffet er hentet fra mine mangeårige forarbejder til Grenå Bys Historie og skyldes i hovedsagen uddrag af tingbøger, justitsprotokoller, pantebøger og de lokale aviser samt ældre folks beretninger. - 5 af klicheerne i nærværende skrift er velvilligst udlånt af apoteker Schæffer fra ovenstående værk om de danske apotekers historie.

1. Hubertz: Aktstykker ang. staden og stiftet Århus III, side 56.
2. Grenå Justitsprotokol 1744, fol. 157.
3. Hubertz Aktstykker III, side 326.
4. Grenå Justitsprotokol 1744, fol. 139.
5. Hubertz Aktstykker II, side 176.
6. Hubertz Aktstykker III, side 66.
7. Hubertz Aktstykker III. side 332.
8. Jydske Register 1743-46. fol. 407, nr. 261.
9. Grenå Justitsprotokol 1744, fol. 165.
10. Grenå Justitsprotokol 1744, fol. 166.
Sml. Forordn. af 4. Decbr. 1672 om Medicis og Apothekere.
11. Grenå Justitsprotokol 1739-52. Fol. 187, 273, 276, 296.
12. Supplik Protokol 1750, I halvår, 4 Z 671.
13. Supplik Protokol I 750, I halvår, 669, 891.
14. Grenå Justitsprotokol 1748, fol. 271.

15. »De danske Apotekers Historie« Bd. II, side 297-99.
Ang. apoteker Albergs liv se: Grenå Bys Historie, Bd. B.
side 24-30. Ang. apoteker C. A. Dahl, C. F. Dahl og
F. Hoffmeyer se: Grenå Bys Historie, Bd. B. side 461-470.
16. Åge Hoffmeyer »Under Regnbuen«.
17. A. Müllertz »Danmarks Søfart«.

C. S.

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa byhistorie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Seminarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatør fotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.